

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การรู้หนังสือมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งในค่านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ทำให้มนุษย์สามารถก้าวทันความเจริญของเทคโนโลยีและวิทยาการใหม่ๆ สามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ทั้งในด้านการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ

การรู้หนังสือ เป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ ความก้าวหน้าและวิทยาการต่างๆที่เกิดขึ้นใหม่ และเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มักจะเผยแพร่ในรูปแบบเอกสารหรือสิ่งพิมพ์ ดังนั้นผู้รู้หนังสือจึงมีโอกาที่จะได้รับความรู้และประสบการณ์ใหม่ๆมากกว่าผู้ที่ไม่รู้หนังสือ

ในพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในคราวพระราชทานรางวัลนักเรียนที่โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ เมื่อ พ.ศ.2433 ได้กล่าวถึงความสำคัญของการรู้หนังสือไว้ว่า

วิชาหนังสือเป็นวิชาที่นับถือ เป็นสรร เสริญมาแต่โบราณว่า เป็นวิชาอย่างประเสริฐซึ่งผู้ที่เป็นยิ่งใหญ่นับแต่พระมหากษัตริย์เป็นต้นตลอดราชกรรพลเมืองจำเป็นตองรู้ เพราะเป็นวิชาที่อาจทำให้การทั้งปวงสำเร็จทุกสิ่งทุกอย่าง โดย การทรงจำรำเรียน เป็นวิชาที่ทำได้ใหญ่โตใครมีความฉลาดใจเร็วใจง่ายขึ้น

1 ฐะปะนีย์ นาครทรรพ, ประมวลข้อคิดทางการศึกษา (กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการฝ่ายการศึกษาของคณะกรรมการแห่งชาติ, 2515), หน้า 1.

บุญสม นาวานุเคราะห์ ไก่กล้าวไว้ในหนังสือรวมบทความการศึกษาผู้ใหญ่ตอน
หนึ่งว่า¹

การรู้หนังสือคง เป็นตัวกลางสำคัญของการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นงานที่ทำให้คนรู้
หนังสือ จึง เป็นสิ่งที่จำเป็นในการพัฒนาประเทศ การรู้หนังสือจะเป็นรากฐานช่วย
ส่งเสริมการพัฒนา ทั้งในสถาน เศรษฐกิจ สังคมและการ เมือง นอกจากนั้นยังทำให้
ประชากร เกิดความตื่นตัว และรู้จักปรับตัวใหม่ เพื่อจะเผชิญกับปัญหาต่างๆในการ
ดำรงชีวิต เช่น ปัญหาครอบครัว การคุมกำเนิด อาหาร การกิน ที่อยู่อาศัย
สุขภาพและการศึกษา

ในการอภิปรายเรื่องหนังสือกับการพัฒนาประเทศ ที่ห้องประชุมคุรุสภา เมื่อ
วันที่ 7 ตุลาคม 2513 ฉะบอบ โปษะฤกษ์ณะ ไก่กล้าวไว้ตอนหนึ่งของการอภิปรายว่า
"การพัฒนาประเทศหรือทำให้ประเทศของเราเป็นประเทศพัฒนาแล้ว ประชาชนทั้งหลาย
ต้องมีลักษณะที่ 2 อย่างคือ มีความรู้หรือปัญญาและมีจิตใจสูง แต่ทั้งสองอย่างนี้ประชาชน
จะมีได้ก็ต่อจากอักษรกิจภาษาซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ภาษาจะมีอยู่ได้ก็ขึ้นอยู่กับหนังสือ ซึ่งเป็น
สัญลักษณ์ของภาษา"²

สนิท เอกชัย ไก่กล้าวไว้ในการอภิปรายคราวเดียวกันว่า "หนังสือ เป็นสิ่ง
จำเป็นอย่างยิ่งกับการพัฒนาประเทศ เพราะหนังสือคือ สิ่งที่เสริมทั้งความรู้ และเพิ่มพูน
ความคิดให้แก่นมนุษย์ เมื่อใคร่อ่านมากก็ย่อมมีปัญญามาก บ้าน เมืองใดก็ตาม เมื่อคนพัฒนา
ไปข้างหน้ามาก บ้านเมืองนั้น ก็ย่อมพัฒนาไปในด้านที่เจริญ"³

¹บุญสม นาวานุเคราะห์, "โครงการจัดการไม่รู้หนังสือ"รวมบทความทางการ
ศึกษาผู้ใหญ่(กรุงเทพฯนคร: กองการศึกษาผู้ใหญ่ กรมสามัญศึกษา, 2515), หน้า 153.

²ฉะบอบ โปษะฤกษ์ณะ, "หนังสือกับการพัฒนาประเทศ"รวมปรากฏการอภิปรายชุด
การศึกษากับการพัฒนาประเทศ (กรุงเทพฯนคร: คณะกรรมการการดำเนินการจัดทดลอง
ปีการศึกษาระหว่างชาติ, 2513), หน้า 213.

³เรื่องเดียวกัน, หน้า 213.

การรณรงค์สื่อ เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับพลเมืองของประเทศมาก รัฐบาลได้เห็น
 ความสำคัญของการรณรงค์สื่อมาตั้งแต่ก่อนการประกาศใช้การศึกษาระดับมัธยม ดังเช่นใน
 หนังสือกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวของพระยาวิสุทธิสุริยศักดิ์
 อธิบดีศึกษาธิการ เมื่อ พ.ศ. 2448 ความตอนหนึ่งว่า "การศึกษาที่จัดต่อไปนั้น เห็นคว
 เกล่าว่า ขอสำคัญจะคงวางรูปการศึกษาลงไปเป็นสองแผนก การศึกษาสำหรับที่จะจัด
 ในราษฎรทั่วไปให้ความรู้วิชา ซึ่งควรจะรู้ เป็นพื้นฐานสำหรับพลเมือง กล่าวคือ ใ
 หนังสือและเลขพอสำหรับใช้ในธุรกิจสำคัญ กับกาบริหารการบริหราร่างกายที่จะรักษา
 รักษาชีวิต ส่วนชนรณรวิชา เพื่อให้ความดีความชั่ว จะโคประพฤตีสจจริตตลอดจนให้
 มีความกตัญญู"¹

ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 ได้ให้ความสำคัญของการ
 หนังสือคือ การอ่านออก เขียนได้ คิดคำนวณเป็น โดยเขียนไว้ในหมวด 3 ที่เกี่ยวกับ
 ระบบการศึกษาว่า "การศึกษาระดับประถมศึกษา เป็นการศึกษาที่มุ่งใหญ่เรียน มีความรู้
 ความสามารถพื้นฐานและให้สามารถคงสภาพ อ่านออก เขียนได้ คิดคำนวณเป็น มีความ
 สามารถประกอบอาชีพตามสมควรแก่วัยและความสามารถได้ และสามารถดำรงตนเป็น
 พลเมืองดีในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข"²

ในการจัดการศึกษาปัจจุบันยังไม่สามารถแก้ปัญหาการไม่รณรงค์สื่อได้เท่าที่ควร
 จากรายงานของคณะกรรมการขององค์การศึกษาวិทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่ง
 สหประชาชาติได้รายงานไว้ว่า การจัดการศึกษาที่เป็นอยู่เวลานี้ มิได้แก้ปัญหาการไม่
 หนังสือของประชาชนส่วนใหญ่เท่าใดนัก (แม้ว่าจำนวนประชากรจะรณรงค์สื่อเพิ่มมากขึ้น
 เพราะการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นก็ยังมี) ยังไม่มีหลักสูตรกัน โดยคิดว่าเด็กทุก
 คนจะได้รับการศึกษาหรือหนังสือเป็นอย่างดี ฉะนั้นให้ต้องแก้แล้วก็ยอมเห็นได้ว่า
 การจัดการศึกษาเวลานี้ มิได้ให้โอกาสแก่ผู้ใหญ่ได้รับการศึกษาอย่างเพียงพอ และมิได้

๘

¹ กองจดหมายเทศาภิบาล, เอกสารรัชกาลที่ 5, ศ. 2/5.
² สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, แผนการศึกษาแห่งชาติ
 พุทธศักราช 2520 (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ,
 2520).

สิ่งเสริมหลักความคิดของการศึกษาตลอดชีวิตมากนัก ดังนั้นถ้าจะกล่าวถึงอย่างกว้างๆแล้ว
ก็ย่อมกล่าวได้ว่า การให้การศึกษาแก่คนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมีใจแก้ปัญหาการไม่รู้หนังสือมากนัก¹

สมาน แสงมลิ²กล่าวว่า "เด็กที่จบจากโรงเรียนไปแล้ว อ่านหนังสือไม่ออกและ
เขียนหนังสือไม่ได้ หรือมีคะแนนก็ไม่สามารจนำความรู้ที่เรียนจบจากโรงเรียนไปใช้ให้
เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตได้"

อุณา นพคุณ³ได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า "นอกจากปัญหาการไม่รู้หนังสือของ
ประชาชนแล้ว ปัญหาที่เกี่ยวข้องและเป็นผลสืบต่อมา ก็คือปัญหาการล้มหนังสือ เนื่องจาก
ประชาชนชาวไทยไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 อาศัยอยู่ตามชนบท โอกาสที่จะศึกษาต่อจากการ
ศึกษาภาคบังคับมีน้อย เด็กที่เรียนจบจากโรงเรียนแล้ว หากไม่มีโอกาสได้อ่านบ้าง ในที่
สุกก็จะล้มหนังสือ และกลายเป็นผู้ไม่รู้หนังสืออีก"

การวิจัยสภาพการ เรียนรู้หนังสือของผู้ที่สำเร็จการศึกษาในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
ของฝ่ายวิชาการ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เมื่อ พ.ศ.2512 โดยเลือก
จังหวัดที่เป็นตัวแทนภูมิศาสตร์ 4 จังหวัด คือ จังหวัดนครศรีธรรมราช พระนคร สุรินทร์
และลำปาง แบ่งเขตการวิจัยตามสภาพความเป็นอยู่ของประชากร 3 เขต คือ เขต
เทศบาล นอกเขตเทศบาล และเขตชนบทห่างไกล โดยเฉพาะจังหวัดนครศรีธรรมราช
ซึ่งเป็นตัวแทนของภาคใต้ จากผลการวิจัย ทำให้ทราบว่า ผู้ที่สำเร็จการศึกษาในชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 4 แล้วมีความรู้ ความสามารถในการทำเลข อ่าน และเขียนพอที่จะนำไปใช้

¹ องค์การศึกษาวิตยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ, การศึกษาเพื่อชีวิต
แปลโดย คณะกรรมการฝ่ายการศึกษาของคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา
วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติของไทย (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา,
2519) หน้า 22.

² สมาน แสงมลิ, "การประถมศึกษาในปีที่ 200 ของกรุงรัตนโกสินทร์",
ประชาศึกษา 33 (เมษายน 2525): 5.

³ อุณา นพคุณ, การศึกษานอกระบบโรงเรียน (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์และ
ท่าปกเจริญผล, 2523) หน้า 143.

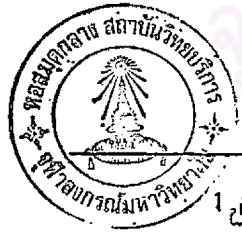
ในชีวิตประจำวันไคร่ร้อยละ 67.10 และผู้ที่มีความรู้ยังไม่ถึงขั้นที่จะยอมรับว่า ทำเลขเป็น อ่านหนังสือออก และเขียนหนังสือไคร่ร้อยละ 32.90 และผู้ที่สำเร็จชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ใน เขตชนบททางไกลมีความรู้ ความสามารถในการทำเลข อ่านและเขียน พอที่จะนำไปใช้ ในชีวิตประจำวันไคร่ร้อยละ 55.44 และผู้ที่มีความรู้ยังไม่ถึงขั้นที่จะยอมรับว่า ทำเลขเป็น อ่านหนังสือออก และเขียนหนังสือไคร่ถึงร้อยละ 44.56¹

ประชากรที่ไม่รู้หนังสือส่วนใหญ่มักจะมีอัตราการ เกิดสูง มีโรคภัยไข้เจ็บ และมีรายได้น้อย ดังนั้นการขจัดการไม่รู้หนังสือ จึง เป็นสิ่งที่ควรกระทำให้สำเร็จก่อนการพัฒนา ใดๆทั้งที่ อาร์เธอร์ กิลเลต² ได้กล่าวว่า"หากการพัฒนาเป็น เรือ การไม่รู้หนังสือเป็น สมอแล้ว เรือจะแล่นไปได้อย่างไร หากสมอยังคงหอคอย"

จากหลักการ และเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา สภาพการรู้หนังสือของผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาในภาคใต้ ตลอดจนองค์ ประกอบต่างๆที่มีผลต่อสภาพการรู้หนังสือ ทั้งนี้ เพื่อจะได้นำผลการวิจัย เสนอให้มีส่วน เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาให้นำมา เป็นข้อมูลในการพิจารณาแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้ ตรงจุดยิ่งขึ้น และ เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการบริหารการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ตลอดจน เป็นแนวทางในการพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียนในถิ่นปรั ประชาชนที่สำเร็จชั้น ประถมศึกษาไปแล้ว เพื่อยกระดับคุณภาพการรู้หนังสือให้สูงขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการรู้หนังสือของผู้ที่จบชั้นประถมศึกษาในภาคใต้
2. เพื่อเปรียบเทียบตัวแปรในคาบช่วง เวลาหลัง เริ่บจบ อาชีพ สภาพ เศรษฐกิจ และศาสนาที่ต่างกันของผู้ที่จบชั้นประถมศึกษาในภาคใต้ต่อ สภาพการรู้หนังสือ

ฝ่ายวิชาการ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, รายงานการวิจัยสภาพ การรู้หนังสือของผู้จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 (กรุงเทพมหานคร:คุรุสภา, 2512) หน้า 38-193.

²Arthur Gillete, Youth and Literacy (Paris : UNESCO,

สมมติฐานในการวิจัย

สภาพการรู้หนังสือของผู้ที่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาในภาคใต้ที่มีช่วงเวลาหลังเรียนจบ อาชีพ สภาพเศรษฐกิจ และศาสนาที่ต่างกัน จะแตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. โรงเรียนที่เลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างประชากร เป็นโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 3 และเขตการศึกษา 4 ในภาคใต้
2. การศึกษาสภาพการรู้หนังสือของผู้ที่จบชั้นประถมศึกษา ผู้วิจัยจะศึกษาเฉพาะองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง ช่วงเวลาหลังเรียนจบ อาชีพ สภาพเศรษฐกิจ และศาสนาที่ต่างกัน
3. ผู้วิจัยจำกัดเฉพาะผู้จบชั้นประถมศึกษาที่นับถือศาสนาพุทธและศาสนาอิสลาม เท่านั้น

ข้อจำกัดของการวิจัย

ผู้ที่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาออกไปแล้ว ผู้วิจัยไม่สามารถควบคุมการเรียนรู้เพิ่มเติม เช่น การอ่านหนังสือพิมพ์ การฟังวิทยุ และการดูโทรทัศน์ ฯลฯ

ข้อทักลง เบื้องต้น

1. ผู้ที่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาออกไปแล้ว ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มที่ 1 ผู้ที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ออกไปแล้ว เป็นระยะเวลา 1-4 ปี ตั้งแต่ปีการศึกษา 2521-2524 กลุ่มที่ 2 ผู้ที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 ออกไปแล้ว เป็นระยะเวลา 5-8 ปี ตั้งแต่ปีการศึกษา 2517-2520 ทั้งสองกลุ่มนี้ถือว่ามีความรู้ชั้นประถมศึกษาเท่ากันตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2503

2. สภาพการรู้หนังสือ หมายถึง ความรู้ความสามารถในการทำแบบสอบถามที่กำหนดให้โดยคะแนนเฉลี่ยของวิชาคณิตศาสตร์และวิชาภาษาไทยรวมกันคิดเป็นร้อยละ 50 ขึ้นไป ตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ

ว่าด้วยการวัดผลประเมินผลชั้นประถมศึกษาตอนปลาย¹ และจากเกณฑ์สภาพการรู้หนังสือของกรมสามัญศึกษา² ส่วนระดับสภาพการรู้หนังสือได้ปรับปรุงจากเกณฑ์การวัดและประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ดังนี้³

ดีมาก	โคะระดับคะแนนตั้งแต่	ร้อยละ	80 ขึ้นไป
ดี	โคะคะแนนระหว่าง	ร้อยละ	70-79
ค่อนข้างดี	โคะคะแนนระหว่าง	ร้อยละ	60-69
พอใช้	โคะคะแนนระหว่าง	ร้อยละ	50-59
ต้องแก้ไข	โคะคะแนนต่ำกว่า	ร้อยละ	50

3. ผู้วิจัยถือว่า แบบสอบถามที่ใช้ในการวัดสภาพการรู้หนังสือของผู้จบชั้นประถมศึกษาชั้น มีความเที่ยงและตรงตามเนื้อหา เพราะได้ผ่านการทดลองและวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติมาแล้ว

คำจำกัดความ

การรู้หนังสือ คือ การมีความรู้และทักษะพื้นฐานทางการอ่านภาษาไทย การเขียนภาษาไทยและการคิดคำนวณ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

สภาพการรู้หนังสือ หมายถึง ความรู้ ความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ คิดคำนวณเป็น และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ช่วงเวลา หมายถึง ระยะเวลาหลังจากที่กลุ่มตัวอย่างประชากรจบชั้นประถมศึกษาออกไปแล้ว จนถึงเวลาที่ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล

¹ฝ่ายวิชาการ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, รายงานการวิจัย: สภาพการรู้หนังสือของผู้จบชั้นประถมปีที่ 4, หน้า 72.

²กระทรวงศึกษาธิการ, ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการวัดผลชั้นประถมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2511 (กรุงเทพมหานคร:คุรุสภา, 2516), หน้า 12.

³อัญศรี แจ่มเจริญ, จินตนา สุขมาก และสุกัญญา ธารีวรรณ, หลักการสอนและการเตรียมประสบการณ์ภาคปฏิบัติ (กรุงเทพมหานคร: เฉลิมชัยการพิมพ์, 2526), หน้า 99.

ผู้ที่จบชั้นประถมศึกษา หมายถึง ผู้ที่จบจากโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาในภาคใต้ ในสองช่วงเวลา คือ จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 ตั้งแต่ปีการศึกษา 2517-2520 และจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตั้งแต่ปีการศึกษา 2521-2524 ทั้งสองช่วงเวลา เว้นตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2503

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทราบถึงอุปสรรคและปัญหาต่างๆของสภาพการรู้หนังสือของผู้ที่จบชั้นประถมศึกษาในภาคใต้ที่ออกไปแล้ว
2. เป็นแนวทางใหญ่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการประถมศึกษาได้นำไปเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาแก้ไข ปรับปรุง การบริหารการศึกษา การจัดการเรียนการสอน ตลอดจนการบริการด้านอื่นๆให้มีประสิทธิภาพ
3. เป็นแนวทางและขอมูลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมการศึกษา นอกโรงเรียน กองการศึกษาผู้ใหญ่ จัดการศึกษาเพิ่มเติมให้แก่ผู้ที่จบชั้นประถมศึกษา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย